

Мікола ТРУС

РАННЯЯ ШАЎЧЭНКІЯНА ЯНКІ КУПАЛЫ: ГЕАГРАФІЯ ВЯДОМАСЦІ І ПРЫЗНАННЯ

УДК 821.161.3.09(092)

У артыкуле разглядаюцца і сістэматызуюцца невядомыя ў беларускім і замежным літаратуразнаўстве тэксты, прысвечаныя памяці Тараса Шаўчэнкі, якія належаць пярэю Янкі Купалы. Вершы класіка беларускай літаратуры былі апублікаваныя (у арыгінале і перакладзе) ва ўкраінскіх перыядычных і кніжных выданнях пачатку ХХ ст. у Расійскай імперыі, Аўстра-Венгрыі, ЗША, што стварае канцэптuallyна новы культуралагічны дыскурс.

Ключавыя словы: *Тарас Шаўчэнка, Янка Купала, вершы-прывячэнні, памятныя даты, юбілейныя выданні, мастацкія пераклады, папулярызацыя.*

The article considers and systematizes unknown in the Belarusian and foreign literature texts devoted to the memory of Taras Shevchenko and the Yanka Kupala belonging to the pen. The poems of the classic of Belarusian literature were published (in original and translated) in Ukrainian periodicals of the early 20th century in the Russian Empire, Austria-Hungary, USA, what creates a conceptually new cultural discourse.

Мэта і мара кожнага даследчыка, які працуе з архіўнымі матэрыяламі, – знайсці нешта новае з гістарычнай спадчыны. Удалы плён шматгадовых сістэмных росшукаў патэнцыйна здольны стаць сенсацыяй, набыткам усёй сучаснай гуманітарыстыкі. Выпадковыя знаходкі здараюцца рэдка, асабліва калі яны вядуцца ў розных краінах. Вялікая геаграфія пошукаў патрабуе адмысловых высілкаў. Звычайна за кожным станоўчым вынікам стаяць гады перапіскі, паездкаў, запытаў, кансультацый. Знаходкі спакваля ўваходзяць у навуковы ўжытак, у іх маюць магчымасць больш пільна ўгледзецца калегі-літаратуразнаўцы.

Фактаграфія, прадстаўленая ў гэтым артыкуле, сабрана намі за апошнія шэсць гадоў. Украінскіх выданняў пачатку ХХ ст., пра якія пойдзе гаворка, у бібліятэках Беларусі папросту няма. Магчымасці метаду “дэ візу” былі выкарыстаны намі ў час непасрэднага знаёмства з фондамі Адэскай дзяржаўнай навуковай бібліятэкі імя М. Горкага і Нацыянальнай бібліятэкі Украіны імя У. Вярнадскага.

Паколькі ў сённяшнім чытацкім і даследчыцкім распараджэнні два ажыццёўленыя выдавецкія праекты – энцыклапедычны даведнік “Янка Купала” (1986) і аднайменная энцыклапедыя (тт. 1–3, 2017–2018), – лагічна чакаць пэўнага падвядзення рысы навуковых росшукаў, вызначэння асноўных кропак рэпрэзентатыўнасці спадчыны класіка беларускай літаратуры за мяжой. Між тым пра ўсёахопнасць і, тым больш, вычарпальнасць тэмы гаворку весці яшчэ рана. Як паказвае практыка, многія важныя выданні пачатку ХХ ст. не патрапілі ў поле даследчыцкай увагі, хоць іх з’яўленне было выклікана маштабнай задачай ушанавання і папулярызацыі ў свеце нацыянальнай класікі

(у нашым выпадку – украінскай). Удзел у праектах, ініцыяваныя ўкраінскімі выдаўцамі, па факце азначаў прызнанне маладога беларускага аўтара, братэрскіх памкненняў усёй беларускай літаратуры.

Мы мелі на мэце толькі пазначыць умоўныя кропкі на геаграфічнай карце свету, звязаныя з фіксацыяй ранняй шаўчэнкіяны Янкі Купалы. Кожная з такіх кропак пульсуе, г. зн. прэтэндуе на запачаткаванне асобнай тэмы, што цягне за сабой асвятленне мінулых падзей грамадска-культурнага жыцця ў розных краінах, вядзе цэлы ланцужок імёнаў, фактаў перакладчыцкай і выдавецкай дзейнасці, патрабуе значнай кантэкстуальнай і фонавай інфармацыі.

Храналагічны прамежак ахоплівае ўсяго толькі 3 гады – з 1909 да 1912-га. Геаграфія – значна больш прэзентатыўная, закранае розныя краіны пачатку ХХ ст.: Расійскую імперыю, Аўстра-Венгрыю, ЗША. Згаданыя імёны і факты дагэтуль не вядомыя і не ўлучаныя ў беларускае літаратуразнаўства, купала- і шаўчэнказнаўства.

Расійская імперыя, Вільня – Санкт-Пецярбург. У ранняй паэтычнай спадчыне Янкі Купалы вядомыя два творы, прысвечаныя класіку ўкраінскай літаратуры, амаль ідэнтычныя па назвах: “Памяці Т. Шаўчэнкі” і “Памяці Шаўчэнкі”.

Верш “Памяці Т. Шаўчэнкі” ўпершыню апублікаваны ў лацінчным зборніку “Гусяр” (Пецярбург, 1910) [1, с. 59–60]. “Памяці Шаўчэнкі” ўбачыў свет на старонках газеты “Наша Ніва” (Вільня, 12/25.03.1909). Асноўныя матэрыялы перадавіц гэтага выпуска былі прысвечаны памяці класіка ўкраінскай літаратуры. На першай старонцы пададзены партрэт з подпісам, у якім зроблены відавочныя шрыфтавыя акцэн-

ты: “Українські песняр ТАРАС ШАЎЧЭНКО”*. У артыкуле “Тарас Шаўчэнка” акрэслена значэнне Кабзара для культуры братняга народа. Далей ішло паведамленне пра канцэрт-вечар, арганізаваны ўкраінцамі ў Пецярбургу, дзе ад беларускай грамады выступілі Браніслаў Эпімах-Шыпіла і Пётр Сеўрук. Апошні з названых расказаў прысутным пра беларускае адраджэнне і прачытаў верш “Памяці Шаўчэнкі” маладога паэта Янука Купалы. “Наша Ніва” апублікавала яго тэкст.

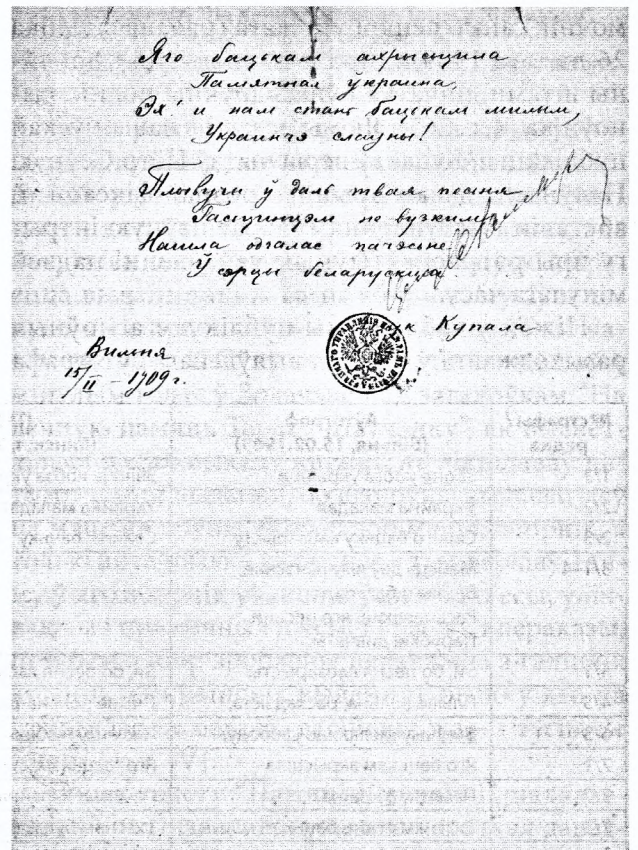
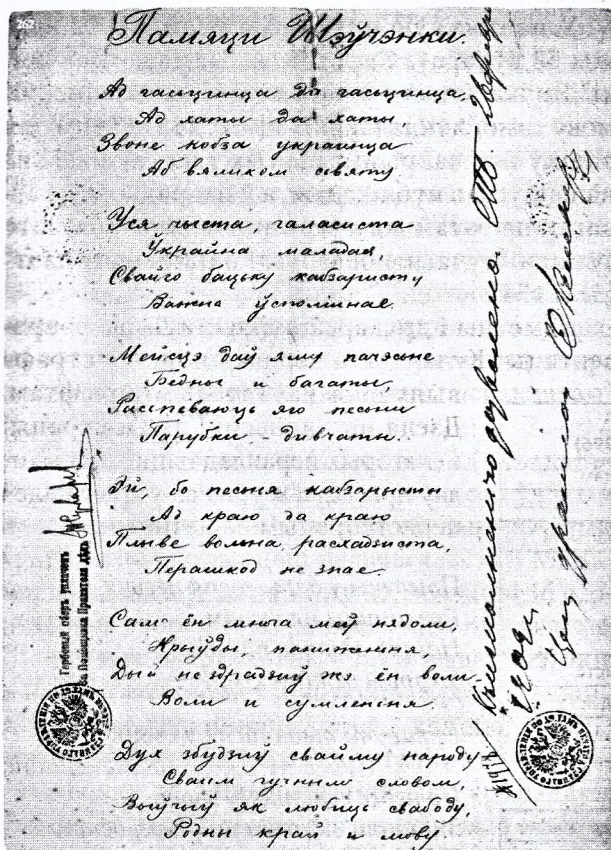
ЗША, Нью-Ёрк. Усяго праз месяц пасля віленскага друку, 15 красавіка 1909 г., верш “Памяці Шаўчэнкі” быў апублікаваны ва ўкраінскай газеце “Свабода” (укр. “Свобода”), што выдавалася ў Нью-Ёрку ў асяродку вялікай працоўнай эміграцыі з Аўстра-Венгрыі. Публікацыі Купалавага твора (імя аўтара не называлася) папярэднічаў наступны тэкст: «Беларусы Тарасу Шаўчэнку. Беларуская газета “Наша Ніва”, якая выходзіць у Вільні, прысвяціла ў № 11 ад 25 сакавіка гэтага года ўступны артыкул памяці нашаму слаўнаму Кабзару і змясціла яго партрэт. Пасля гэтага артыкула ідзе верш, які мы тут дакладна прыводзім» [2].

Пяць гадоў таму на старонках часопіса “Роднае слова” мы мелі магчымасць расказаць пра

кнігу-альбом “Вернутыя шаўчэнкаўскія рарытэты” (2010) [3], падрыхтаваную ўкраінскімі калегамі. У выданні былі апублікаваны дакументы і матэрыялы кіеўскага Дома-музея Т. Шаўчэнкі, вывезеныя з Украіны ў час вайны, след якіх страчваюцца ў 1943 г. Як высветлілася, апошнім прытулкам вялікага збору стала Украінская вольная акадэмія навук (УВАН) у ЗША. Часткова матэрыялы былі перададзены ў Інстытут літаратуры імя Т. Р. Шаўчэнкі ў 1992–1996 гг. Самая каштоўная калекцыя была вернута ў Кіеў у 2006 г.

Для беларускай навукі сенсацыйнай публікацыяй “Вернутых шаўчэнкаўскіх рарытэтаў” з’яўляецца невядомы белавы аўтограф верша “Памяці Шаўчэнкі”, які ў кнізе значыцца пад № 262 (раздзел “Любоў і нелюбоў да паэта”) [4, с. 266–267]. Пад ім, праўдападобна, рукой Я. Купалы пазначана месца і час напісання, што не супадае з традыцыйным датаваннем, – *Вільня, 15 лютага 1909 г.* На аўтографе рэзалюцыя з подпісам “К исполнению дозволено”, дата (26 лютага 1909 г.) і пячатка пра ўплату гербавага збору. Аўтограф суправаджае невядомы раней дакумент: “Добавление к программе Вечера-Концерта 26 февраля 1909 г. в Зале Дворянского Собрания стих Янука Купала прочитает автор – Памяти Шевченка” [4, с. 265]. Дазвол на чытанне верша даў па-

* Захоўваецца правапіс арыгінала.

Аўтограф верша “Памяці Шаўчэнкі” Янука Купалы. З кнігі “Вернутыя шаўчэнкаўскія рарытэты”. Днепрадзяржынск. 2010 г.

№ 1711. Нов Тарк. 3. Т. Четверг, April 15, 1909. № 16

Головний Редактор: П. П. Савицький

Видання за місяць: Марца 1909.

№ 1. Дарю Васильєву	1000.00
№ 2. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 3. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 4. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 5. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 6. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 7. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 8. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 9. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 10. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 11. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 12. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 13. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 14. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 15. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 16. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 17. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 18. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 19. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 20. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 21. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 22. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 23. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 24. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 25. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 26. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 27. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 28. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 29. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 30. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 31. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 32. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 33. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 34. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 35. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 36. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 37. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 38. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 39. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 40. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 41. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 42. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 43. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 44. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 45. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 46. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 47. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 48. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 49. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 50. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 51. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 52. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 53. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 54. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 55. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 56. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 57. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 58. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 59. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 60. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 61. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 62. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 63. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 64. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 65. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 66. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 67. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 68. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 69. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 70. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 71. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 72. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 73. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 74. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 75. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 76. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 77. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 78. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 79. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 80. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 81. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 82. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 83. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 84. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 85. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 86. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 87. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 88. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 89. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 90. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 91. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 92. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 93. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 94. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 95. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 96. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 97. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 98. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 99. Катерині Афанасьєвній	1000.00
№ 100. Катерині Афанасьєвній	1000.00

Старонка небезпечна.

Видання за місяць: Марца 1909.

Головний Редактор: П. П. Савицький

Видання за місяць: Марца 1909.

Головний Редактор: П. П. Савицький

і верша, змешчанага ў Поўным зборы твораў (ПЗТ) Янкі Купалы. Найбольш выдавочнае і канцэптуальнае адрозненне – колькасць строф: во сем у аўтографу, сем у ПЗТ. Па гэтай прычыне ёсць неабходнасць апублікаваць трэцюю страфу поўнацю, з захаваннем усіх асаблівасцей правапісу арыгінала.

Аўстра-Венгрыя. У 1911 г. у Золачаве (укр. Золочів; цяпер Львоўская вобласць Украіны) была выдадзена паэтычная анталогія “На вечную памяць Тарасу Шаўчэнку” [5], падрыхтаваная да 50-годдзя з дня смерці Кабзара. Укладальнікам і выдаўцом кнігі выступіў Уладзімір Супраніўскі (укр. Володимир Супранівський; 1891–1964), украінскі літаратуразнаўца і перакладчык. Зварот да яго жыцця і творчасці лакалізаваны ў асноўным у краязнаўчых даследаваннях і рэгіянальным друку. Біяграфія гэтай асобы прадстаўлена ў арэале легендарызаты (гісторыя роду Супраніўскіх неад’емная ад 400-гадовай традыцыі самагага ліцця царкоўных званой), загадкавасці і нават дэтэктывнасці, звязанай з перыпетыямі змен грамадска-палітычнай сітуацыі: пераслед, нелегальнае становішча і інш.

На час выхаду анталогіі У. Супраніўскі – 20-гадовы выпускнік гімназіі і вольны слухач лекцый ва ўніверсітэце – працаваў у кнігарні Навуковага таварыства імя Шаўчэнка ў Львове.

У паэтычную анталогію ўвайшлі 82 вершы 58 аўтараў. Сярод іх – “Памяці Шаўчэнка” Янука Купалы ў перакладзе на ўкраінскую мову самога ўкладальніка [5, с. 133–134]. У пераліку першакрыніц узятых тэкстаў названа нашаніўская публікацыя, а ў падрадкавых заўвагах на гэтай жа старонцы адзначана, што аўтар – “сучасны беларускі найбольшы паэт” [5, с. 154].

Адметны і друкарскія акцэнты пры рэпрэзентацыі Купалавага верша: апошняя строфа вылучана паўтлустым шрыфтам. Дзеся нагляднасці і дэманстрацыі некаторых перакладчыцкіх падыходаў прывядзём урывак у арыгінале і пераствораным варыянце.

Тытульная старонка газеты “Свобода” з вершам “Памяці Шаўчэнка”. Нью-Ёрк. 15.04.1909.

мочнік Санкт-пецярбургскага граданачальніка 26 лютага 1909 г., пра што сведчаць афіцыйныя штампы, пячатка і ўласнаручны подпіс чыноўніка [4, с. 265]. Як мы ведаем з нашаніўскай публікацыі, Купалаў верш чытаў Пётр Сеўрук. Наяўнасць дзвюх крыніц з рознай фіксацыяй абставін выступлення стварае пэўную інтрыгу пры рэтраспектыўным узнаненні падзей мінулага часу.

Ніжэй у табліцы мы публікуем асноўныя разыходжанні ў тэкстах выяўленага аўтографу

№ строфы / радка	Аўтограф (Вільня, 15.02.1909)	ПЗТ (Мінск, т. 2, 1996)
1/3	Звонце кобза украинца	Звініць кобза украинцам
2/2	Украина маладая	Украина маладая
2/3	Свайго бацьку кабзарысту	Свайго “бацьку”-кабзарыста
3/1–4	Мейсцэ даў яму пачэснае, бедны і багаты, Расьпеваюць яго песьні Парубкі, дивчаты.	
4/1	Эй, бо песня кабзарыста	Эй, бо песня кабзарыста
4/3	Плыве вольна, расхадзіста,	Плыве вольна-расхадзіста,
6/3	Выўчыў як любіць свабоду,	Навучыў любіць свабоду,
7/1	Яго бацькам ахрысціла	Яго “бацькам” ахрысціла
7/2	Памятна Украіна.	Памятна Украина.
7/3	Эх! і нам стань бацькам мілым,	Эх! і нам будзь бацькам мілым,
8/3	Нашла одгалас пачэснае	Знайшла водалас пачэснае

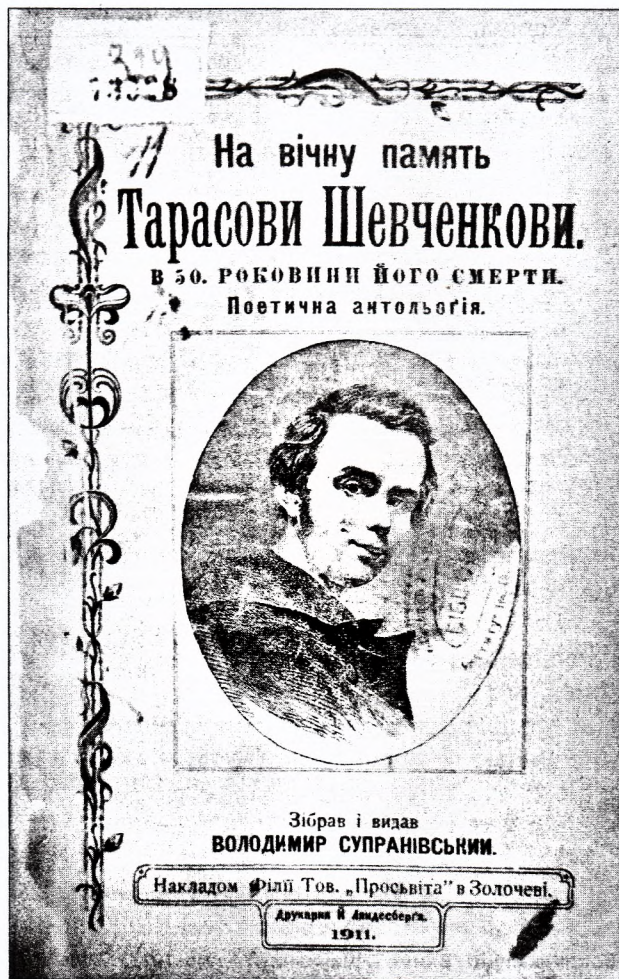
Расійская імперыя, Адэса. У 1912 г. тут быў выдадзены зборнік “Вянок Т. Шаўчэнку” [6], куды ўвайшлі вершы “ўкраінскіх, галіцкіх, расійскіх, беларускіх і польскіх паэтаў” – усяго 135 твораў ста аўтараў. З беларускіх прадстаўлены толькі Янук Купала з вершамі “Памяці Шаўчэнкі” [6, с. 237–238] і “Памяці Т. Шаўчэнкі” [6, с. 241–241], – пададзеныя, у адпаведнасці з першакрыніцай, кірыліцай і лацінкай. Акрамя таго, “Памяці Т. Шаўчэнкі” [6, с. 243–244] надрукаваны ў перакладзе на ўкраінскую мову П. Канапацкага.

Зборнік быў выдадзены дзякуючы вядомаму бібліяграфу, этнографу, крытыку, перакладчыку Міхаілу Камарову (укр. Михайло Комаров; 1844–1913), які ў кнізе выступіў таксама як аўтар прадмовы і заўваг да твораў.

У прадмове М. Камароў даў кароткую гісторыю ўкраінскай і рускай шаўчэнкіяны, прыгадаў сваю папярэднюю, падагульняльную па гэтай тэме, кнігу – “Т. Шаўчэнка ў літаратуры і мастацтве” (Адэса, 1903). Распавёў пра задуму наяўнага зборніка: сабраць, па магчымасці, пад адну вокладку параскіданыя па розных выданнях вершы, якія ўбачылі свет на працягу 70 гадоў, пачынаючы ад 1843-га.

Словы ўдзячнасці за дапамогу ў працы над выданнем М. Камароў адрасаваў вядомым працаўнікам таго часу на ніве ўкраінскай навукі, літаратуры, мастацкага перакладу: І. Белавусаву, У. Гнацюку, С. Яфрэмаву, П. Канапацкаму, А. Пчылцы. Асобная падзяка выказана віленскім калегам: «Дзякую таксама шаноўнай рэдакцыі беларускай газеты “Наша Ніва”, што была такая ласкавая – выслала мне той нумар газеты і кніжку “Huślar”, дзе надрукаваны беларускія вершы Я. Купалы, прысвечаныя Шаўчэнку» [6, с. IV]. Беларускі складнік яшчэ раз прамільгне ў апошнім абзацы прадмовы: “...польскія п’есы і адну беларускую, друкаваныя лацінскімі літарамі, зважаючы на цяжасці чытання першатвора для ўкраінцаў, падаю з украінскім перакладам” [6, с. V].

У зборнік увайшлі 135 вершаў (укладальнік выкарыстоўвае таксама слова *п’есы* ў гэтым жанравым разуменні) ста аўтараў. Выкарыстаны храналагічны прынцып падачы тэкстаў. М. Камароў адзначаў, што ў кнігу не патрапілі 46 вершаваных твораў, пра існаванне якіх яму вядома: “З іх 25 п’ес надрукаваны ў такіх выданнях, якія я пакуль што не мог адшукаць, а рэшту ацэньваў як тэя, што не падыходзяць для зборніка, бо некаторыя вершы, пераважна галіцкія, напісаны без агляду на нашыя цэнзурныя і грамадскія ўмовы, іншыя залішне суб’ектыўныя, а некаторыя зусім няўдалыя” [6, с. IV–V].

Вокладка кнігі “На вечную памяць Тарасу Шаўчэнку”. Золачаў (Аўстра-Венгрыя). 1911 г.
З фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Украіны імя У. Вярнадскага.

Было ў полі зроку вопытнага культурнага дзеяча і выданне яго маладзейшага калегі: «Зборнік гэты я задумваў выдаць яшчэ летась – да 50-й гадавіны смерці Шаўчэнкі, але пачуўшы, што ў Галіччыне У. Супраніўскі збіраецца выдаць такі ж самы зборнік, мусіў я пакуль што прыпыніць сваё выданне. Тым часам зборнік У. Супраніўскага, што выйшаў у мінулым годзе ў Золачаве пад загалоўкам “На вечную памяць Тарасу Шаўчэнку”, як высветлілася пасля выхаду кніжкі, не ліквідаваў патрэбу майго выдання, бо шаноўны выдавец меў на мэце не поўны, больш або менш, зборнік, а толькі анталогію – выбранае з тых вершаў, і таму ў яго зборнік увайшло ўсяго 82 п’есы, улічваючы і праязныя п’есы, і ўрыўкі, і пераклады, прытым адбор зроблены пераважна з галіцкіх крыніц, а ўкраінскіх выданняў было ў яго на праглядзе не багата, расійскіх жа – і зусім не было» [6, с. IV].

Пасля тэксту “Памяці Шаўчэнкі”, пададзена ў арыгінале, надрукавана кароткая даведка: «Вершы гэтыя вядомага беларускага паэта

Вокладка кнігі “Вянок Т. Шаўчэнку”. Адэса. 1912 г. З фондаў Адэскай дзяржаўнай навуковай бібліятэкі імя М. Горькага.

Я. Купалы надрукаваны ў беларускім часопісе, што з 1906 года выходзіць у Вільні, пад загалоўкам “Наша Ніва”, за 1909 год № 11, ст. 155. Друкую без перакладу, бо для кожнага ўкраінца яны зразумелыя, і такім жа правапісам, як у аўтара, пры гэтым паясняю, што ў вымаўляецца скрозь, як В» [6, с. 238].

Услед за тэкстам лацінчнага верша “Памяці Т. Шаўчэнкі (25 лютага 1909)” апублікавана наступная інфармацыя: «Вершы гэтыя, як відаць па даце, скампанаваны ў 1909 годзе, хоць у тым жа годзе былі іншыя вершы таленавітага беларускага паэта Я. Купалы, прысвечаныя Т. Шаўчэнку (гл. ст. 237); надрукаваныя яны ў зборніку вершаў пад газалоўкам “Huślar” – Janka Kupała. Wyd. A. Hryniewiśca. Pieciarburgh. 1910, ст. 59 – 60. Падаю іх разам з украінскім перакладам, што скампанаванаў для гэтага зборніка П. Канапацкі» [6, с. 242]. Прывядзём заключную страфу ў аўтарскім і перакладчыцкім варыянтах:

I k nam twajo słoŭce nie raz daletała;
My słuchali ŭcieśna, što baje susied.
Ci pier-že niasiom liś k wianku twajej chwaŭ,
Prymi, brat, i naś biełaruski prywiet!

Не раз твое слово й до нас залетіло –
Ми слухали пильно цю мову твою,
То й від Білорусів лавровий лист мило
Прийми, що несуч тут, і честь віддаю.

Такім чынам, толькі першы, “рэстравы” падыход пры рэпрэзентацыі вынікаў архіўных росшукаў па тэме прадстаўленасці ранняй беларускай, перадусім Купалавай, шаўчэнкіяны фактаграфічна сведчыць пра вядомасць і прызнанне беларускай літаратуры пачатку ХХ ст. у краінах Еўропы і ЗША дзякуючы ўкраінскаму пасярэдніцтву. За кожным фактам публікацыйнай дзейнасці – свае перадумовы, кантэкст, здольныя сфакусіраваць даследчыцкую ўвагу, дадаць новыя ракурсы навуковага асэнсавання.

Пры гэтым выключна пасярэдніцкім аспектам абмяжоўвацца не мэтазгодна. Відавочна, што першымі сяброўскі жэст павагі прадэманстравалі самі беларусы – у Санкт-Пецярбургу і Вільні. Перад намі канкрэтныя сведчанні, што ўкраінцы ў розных краінах свету былі добра знаёмыя з беларускім перыядычным і кніжным друкам. У сваю чаргу беларускі нацыянальных рух пачатку ХХ ст. у многім арыентаваўся на здзяйснення ўкраінскія грамадска-культурныя праекты. У рэчышчы закранутай намі тэмы, на чарзе дэтальнае вывучэнне механізмаў міжнароднага супрацоўніцтва, звязанага з канкрэтнымі персаналіямі і шляхамі распаўсюджвання нацыянальнага друку, рознымі нюансамі так званай народнай дыпламатыі. У выпадку з ранняй Купалавай шаўчэнкіянай гэта было сапраўднае шэсце беларускага слова ў розных краінах свету, на шмат дзесяцігоддзяў абмінутае даследчыкамі.

Спіс літаратуры

1. Kupała, J. Huślar / J. Kupała. – Pieciarburgh : Wyd. A. Hryniewiśca, 1910. – 76 s.
2. [Купала, Я.] Памяці Шэвчэнкі / [Я. Купала] // Свобода. – 1909. – 15 крас. – № 14. – С. 5.
3. Трус, М. Шаўчэнкаўскія рарытэты і невядомыя аўтографы Янкі Купалы / М. Трус // Роднае слова. – 2014. – № 2. – С. 12–14.
4. Повернені шевченківські раритети / авт. проекту С. Гальченко; передмова С. Гальченка; упорядк., наук. опис, приміт. С. Гальченка, Н. Лисенко. – Дніпродзержинськ : Вид. дім “Андрій”, 2010. – 288 с.
5. На вічну пам’ять Тарасови Шевченкови : (поетична антологія) / зібрав і видав [та авт. передм.] Володимир Супранівський. – Золочів : Накладом В. Супранівського та Філії Т-ва “Просвіта” в Золочеві. Друк. Й. Ляндесберга, 1911. – 158 с.
6. Вінок Т. Шевченкові : Із віршів українських, галицьких, російських, білоруських і польських поетів : збірка з примітками М. Комарова. – Одеса : Друкарня “Акц. Южно-Русского О-ва Печатного Дела”, 1912. – 324 с.